

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Comenius Lyceum Amsterdam, havo

Herstelonderzoek

Voortgezet Onderwijs

Januari 2018

Samenvatting

In november 2016 hebben wij de kwaliteit van het onderwijs op het Comenius Lyceum Amsterdam, afdeling havo, als zeer zwak beoordeeld. Dit oordeel gaven wij omdat zowel de onderwijsresultaten als de kwaliteit van het onderwijsproces onvoldoende waren.

In november 2017 hebben wij een herstelonderzoek uitgevoerd. Wij beoordelen de kwaliteit van het onderwijs niet langer als zeer zwak maar als onvoldoende. De school laat verbeteringen zien in het onderwijsproces, maar tegelijkertijd moet er ook nog het nodige gebeuren om tot het oordeel voldoende te komen.

Wat is verbeterd?

Het Comenius Lyceum heeft de kwaliteit van de lessen ingrijpend verbeterd. Daardoor verlopen lessen rustig en ordelijk. Een aantal lessen vinden wij zelfs goed. In deze lessen weten leerlingen goed wat zij moeten doen en welke aanpak zij het beste kunnen volgen als zij een opdracht gaan maken, een tekst moeten lezen of als zij iets voor de klas gaan vertellen. De leraren letten er goed op of alle leerlingen hun leerdoel halen. Als leerlingen ergens moeite mee hebben dan helpen deze leraren hen bij het verbeteren van hun aanpak. De meeste andere lessen vinden wij van voldoende kwaliteit. Ook in deze lessen weten leerlingen goed wat ze moeten doen, zorgen de leraren voor afwisseling en is het rustig als de leerlingen aan het werk zijn. Deze lessen kunnen nog beter worden als de leraren er meer op letten of leerlingen opdrachten goed kunnen uitvoeren en of zij goed kunnen begrijpen wat zij lezen of horen.

Dat de meeste lessen van goede of voldoende kwaliteit zijn geworden komt door de aanpak van de schoolleiding. De schoolleiding heeft nauwkeurig gekeken wat er moet veranderen en heeft de leraren geholpen bij het verbeteren van hun lessen. De schoolleiding maakt goed duidelijk wat zij willen zien in de les en geeft leraren de ruimte om hun lessen met gebruik van hun eigen inzichten te verbeteren.

Het Comenius Lyceum weet van alle leerlingen waar zij goed in zijn en waar zij beter in moeten worden. De school ziet dat de meeste leerlingen moeite hebben met hun schoolwerk en geeft hen daarom extra les in Nederlands, wiskunde en Engels. Leerlingen die veel

Bestuur: ZAAM
Bestuursnummer: 42621

School: Comenius Lyceum
Amsterdam
Totaal aantal leerlingen: 694
(1 oktober 2016)
BRIN: 17HB00

onvoldoendes halen krijgen ook extra hulp, waardoor zij meer kans hebben om hun diploma te halen.

Wat moet beter?

Het Comenius Lyceum moet ervoor zorgen dat minder leerlingen blijven zitten, er geen leerlingen zonder diploma van school gaan en leerlingen hogere cijfers op het examen halen. Ook moet de school ervoor zorgen dat de leerlingen beter worden in de Nederlandse taal. Om deze doelen te halen moet de school meer aan taalonderwijs doen en zorgen voor lessen die afgestemd zijn op de grote behoefte aan ondersteuning bij het lezen en het leren. Ook moet de school ervoor zorgen dat alle lessen minimaal van voldoende kwaliteit zijn.

Hoe verder?

Aan het einde van het schooljaar 2017/2018 komen wij terug om te beoordelen of de school de afspraken over de leerresultaten en de bestrijding van taalachterstanden is nagekomen.

Inhoudsopgave

1.	Opzet van het herstelonderzoek	5
2.	Hoofdconclusie en vervolg	7
3.	Resultaten herstelonderzoek	8
4.	Reactie van het bestuur	13

1. Opzet van het herstelonderzoek

De inspectie heeft op 29 november 2017 een herstelonderzoek uitgevoerd op het Comenius Lyceum Amsterdam, afdeling havo, naar aanleiding van het oordeel zeer zwak in september 2016. Met het bestuur is de afspraak gemaakt dat de kwaliteit van het onderwijsproces binnen een jaar van voldoende kwaliteit moet zijn. In april en oktober 2017 heeft de inspectie gesprekken gevoerd met het bestuur en de schoolleiding over de voortgang van het verbetertraject.

Werkwijze

Wij vormen onze oordelen door de onderwijspraktijk van de school te toetsen aan de vier kernstandaarden uit het Onderzoekskader 2017 voortgezet onderwijs. Een oordeel over deze standaarden is voorwaardelijk om tot een eindoordeel over de onderwijskwaliteit te komen. Wij hebben de standaard Kwaliteitszorg hieraan toegevoegd. Dit hebben we gedaan om te kunnen inschatten of de bereikte onderwijskwaliteit voldoende duurzaam is en of we erop kunnen vertrouwen dat het verbetertraject, ook na dit onderzoek, voortgang vindt.

Standaard	Onderzocht
Onderwijsproces	
OP1 Aanbod	
OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding	•
OP3 Didactisch handelen	•
OP4 Extra ondersteuning	
OP6 Samenwerking	
OP7 Praktijkvorming/stage	
OP8 Toetsing en afsluiting	
Schoolklimaat	
SK1 Veiligheid	•
SK2 Pedagogisch klimaat	
Onderwijsresultaten	
OR1 Resultaten	•
OR2 Sociale en maatschappelijke competenties	
OR3 Vervolgsucces	
Kwaliteitszorg en ambitie	
KA1 Kwaliteitszorg	•
KA2 Kwaliteitscultuur	
KA3 Verantwoording en dialoog	

Onderzoeksactiviteiten

Het onderzoek bestond uit de volgende activiteiten: we hebben 17 lessen verspreid over de onder- en bovenbouw en verschillende vakken bezocht, documenten geanalyseerd en gesprekken gevoerd met leerlingen, docenten en de schoolleiding. Aan het einde van het schoolbezoek hebben wij onze bevindingen teruggekoppeld aan het bestuur en de schoolleiding.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan de oordelen, de conclusie en het vervolgtoezicht. Hoofdstuk 3 gaat verder in op de resultaten van het onderzoek op de onderzochte standaarden. In hoofdstuk 4 is de reactie van het bestuur op het onderzoek en het rapport opgenomen.

Legenda

Beoordelingen zoals ze in de rapportages worden weergegeven:

- G Goed
- V Voldoende
- O Onvoldoende
- K Kan beter

Kwaliteitsgebieden:

- Onderwijsproces
- Schoolklimaat
- Onderwijsresultaten
- Kwaliteitszorg en ambitie

2. Hoofdconclusie en vervolg

In september 2016 hebben wij op de afdeling havo van het Comenius Lyceum Amsterdam een onderzoek uitgevoerd. De kwaliteit van het onderwijs beoordelen wij als zeer zwak, vanwege onvoldoende onderwijsresultaten en onvoldoende kwaliteit van het onderwijsproces.

Op 29 november 2017 hebben we de kwaliteit van het onderwijs opnieuw onderzocht en kennen we het oordeel onvoldoende toe. De kwaliteit van het onderwijsproces beoordelen wij voldoende en de kwaliteit van de onderwijsresultaten als onvoldoende.

2.1 Afspraken over vervolgtoezicht

In onderstaande tabel geven wij de afspraken over het vervolgtoezicht weer.

Tekortkoming	Wat verwachten wij van het bestuur?	Wat doen wij?
De kwaliteit van de achterstandbestrijding is onvoldoende (artikel 6c, Wet voortgezet onderwijs).	Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat alle leerlingen aan het einde van het eerste leerjaar het Nederlands minimaal op het referentieniveau 1F, aan het einde van het derde leerjaar van het havo minimaal het Nederlands op referentieniveau 2F en aan het einde van het vijfde leerjaar van het havo het Nederlands op referentieniveau 3F kunnen halen.	In november 2018 beoordelen we of het bestuur aan deze deugdelijkheidseis heeft voldaan.
De leerresultaten liggen onder de norm en zijn daarom onvoldoende (artikel 23a1, Wet voortgezet onderwijs).	Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de gemiddelde examenresultaten en het doorstroomrendement op of boven de normering liggen (Regeling leerresultaten VO)	In november 2018 beoordelen we opnieuw of het bestuur aan deze deugdelijkheidseis heeft voldaan.
Zie boven.	Het bestuur zet het verbetertraject voort en informeert de inspectie hier tussentijds over.	In april en oktober 2018 voeren we een gesprek met het bestuur en de schoolleiding over de voortgang van het verbetertraject. Afspraken hierover leggen we vast in een toezichtplan.

3. Resultaten herstelonderzoek

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteitsgebieden Onderwijsproces (standaarden Zicht op Ontwikkeling en begeleiding en Didactisch handelen), Schoolklimaat (standaard Veiligheid), Onderwijsresultaten (standaard Resultaten) en Kwaliteitszorg en ambitie (standaard Kwaliteitszorg).

3.1 Onderwijsproces

Onderwijsproces	V		
	O	V	G
OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding		•	
OP3 Didactisch handelen		•	

Zicht op ontwikkeling en begeleiding

Wij beoordelen Zicht op ontwikkeling en begeleiding als voldoende. De school weet wat de meeste leerlingen nodig hebben om een voldoende te halen en heeft een voldoende functionerende eerste- en tweedelijns begeleidingsstructuur. Voor de bestrijding van achterstanden geven wij een herstelopdracht.

Het Comenius Lyceum Amsterdam verzamelt vanaf binnenkomst en gedurende de schoolloopbaan informatie over de leerlingen en signaleert tijdig als leerlingen onvoldoende presteren. In die gevallen bespreekt het team mogelijke oplossingen, gaan mentoren in gesprek met de leerlingen en hun ouders en krijgen leerlingen extra hulp. In de examenklassen gaan de leraren in voldoende mate na of leerlingen tekorten hebben in hun kennis en vaardigheidsniveau. Deze informatie gebruiken zij om achterstanden weg te werken en door leerlingen vaardiger te maken in het maken van examens.

De school professionaliseert zich op het terrein van ontwikkeling en begeleiding. De school maakt steeds beter gebruik van de informatie over de leerlingen om te bepalen welke ondersteuning leerlingen nodig hebben om achterstanden te bestrijden. De aanschaf van adaptieve lesmaterialen die geschikt zijn om achterstanden op maat te bestrijden en de programmering van meer uren voor de vakken Nederlands, wiskunde en Engels in alle leerjaren laten zien dat de school werkt begint te maken van de achterstandbestrijding. De school brengt de ontwikkeling van leerlingen periodiek in beeld en ziet daardoor wat de effecten zijn van de genomen maatregelen.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen zien wij dat de school niet genoeg doet om ervoor te zorgen dat leerlingen hun achterstanden kunnen wegwerken. De school moet nadrukkelijker uitgaan van het eindniveau voor taal (referentieniveau 3F). Het bestrijden van

achterstanden moet vanuit dit perspectief plaatsvinden. Ook moeten ambitieuzere tussendoelen (1F en 2F) worden geformuleerd om er voor te zorgen dat leerlingen beter in staat zijn om de leerstof te beheersen. Het stellen van (tussen)doelen moet vervolgens leiden tot een daarop afgestemde inrichting van het onderwijs. De school krijgt daarom een herstelopdracht, waarbij oplossingsrichtingen in de deskundigheid en bewustwording van leraren, bewustwording en motivatie bij leerlingen en bovenal taalbeleid dat op alle vakken van toepassingen is, gevonden kunnen worden. Tegelijkertijd is het van urgent belang om flankerend beleid in te zetten. Daarmee bedoelen we een stevig inhaalprogramma buiten de lessen om voor leerlingen met de grootste achterstanden ook op korte termijn de leerresultaten te verbeteren.

Didactisch handelen

Wij beoordelen de didactische kwaliteit van de lessen als voldoende. Een aantal lessen waarden wij als goed, de meeste lessen beoordelen wij als voldoende en enkele lessen schieten tekort.

Het Comenius Lyceum Amsterdam heeft de kwaliteit van de lessen ingrijpend verbeterd en daardoor zien we dat er, zeker in vergelijking met het onderzoek van vorig jaar, een meer positief leerklimaat is ontstaan. Wij hebben een aantal lessen van goede kwaliteit gezien, waarin leraren hun eigen inzichten op een goede manier gebruikten om de les op maat van de leerlingen te brengen. In deze lessen zagen wij leerdoelen met actiewerkwoorden, werkvormen die daar goed op aansloten en een lesevaluatie waarin proces en resultaat werden geëvalueerd. Deze lessen onderscheidden zich van de als voldoende beoordeelde lessen door de frequente feedback op het leerproces van leerlingen. Het was zichtbaar dat leerlingen in deze lessen op een systematische manier teksten lazen en de leerstof verwerkten. De leraren zagen toe op een juiste toepassing van de leerstappen en als leerlingen stagneerden gingen zij samen met hen na waardoor dat kwam en hoe zij dit konden oplossen.

In de voldoende lessen zagen wij dezelfde doelgerichtheid en daarop aansluitende werkvormen terug. Omdat ook de uitleg helder was, leraren hulp gaven aan leerlingen die niet verder konden en genoeg controleerden of het leerdoel was gerealiseerd hebben wij deze lessen als voldoende beoordeeld.

Incidenteel hebben wij lessen van onvoldoende kwaliteit gezien en het is zaak dat het Comenius Lyceum ervoor zorgt dat alle lessen minimaal van voldoende kwaliteit zijn. De meeste leerlingen hebben een grote behoefte aan een leeromgeving waar zij systematisch hun taalvaardigheden en cognitieve vaardigheden kunnen vergroten. Daarom sluiten goede lessen beter aan op de onderwijsbehoeften dan lessen van voldoende kwaliteit. Er is taalbeleid nodig om alle lessen beter af te stemmen op de behoefte van leerlingen aan een

grotere leesvaardigheid en woordenschat. Het Comenius Lyceum heeft een goede start gemaakt met het verbetertraject en zal nog de nodige inspanningen moeten verrichten voordat alle lessen afgestemd zijn op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.

3.2 Schoolklimaat

Schoonklimaat	V			
	O	K	V	G
SK1 Veiligheid			•	

Veiligheid

Wij beoordelen de zorg voor een veilige omgeving voor leerlingen als voldoende. De school voldoet aan de wettelijke eisen en leerlingen ervaren hun school als veilig en respectvol.

De school houdt zicht op de veiligheid en veiligheidsbeleving door jaarlijks een onderzoek uit te voeren onder leerlingen uit alle leerjaren en door dagelijks na te gaan of leerlingen zich ongewenst gedragen. Er is een anti-pestcoördinator die deze activiteiten coördineert en waar nodig actie onderneemt. Het veiligheidsbeleid van de school is gebaseerd op deze bevindingen, maar richt zich ook op een toekomstbeeld waarin leerlingen burgers worden in een pluriforme samenleving. Met dit thema laat de school zich kennen als een pro-actieve actor die leerlingen stimuleert om na te denken over hun eigen rol en positie en om mensen die anders zijn te respecteren.

Uit de informatie van het Comenius Lyceum komt het beeld naar voren van een school waar leerlingen zich veilig voelen en waar respectvol handelen de norm is. Dit beeld herkennen wij. Het komt overeen met onze waarnemingen over het gedrag in de klas en in het schoolgebouw.

3.3 Onderwijsresultaten

Onderwijsresultaten	O			
	O	K	V	G
OR1 Resultaten	•			

Resultaten

Wij beoordelen de resultaten als onvoldoende. Op drie standaarden

presteert het Comenius Lyceum, afdeling havo, onder de norm. De school ontvangt hiervoor een herstelopdracht.

De resultaten – berekend over de schooljaren 2013/2014, 2014/2015 en 2015/2016 – liggen onder de norm. Van de vier standaarden komt het Comenius Lyceum alleen bij het aandeel leerlingen dat in het derde leerjaar op een hoger niveau uitkomt dan de basisschool adviseerde, hoger uit dan de norm. Wel laat deze indicator een scherpe daling zien.

In de eerste twee leerjaren blijven te veel leerlingen zitten. Vanaf het derde leerjaar blijven te veel leerlingen zitten, stromen er te veel af naar een lager onderwijsniveau en gaan er te veel naar het mbo zonder een diploma te halen. Ook halen de leerlingen gemiddeld cijfers op de centrale examens die onder de norm liggen.

Uit de gegevens van het Comenius Lyceum over het schooljaar 2016/2017 blijkt dat de opstroom afneemt en er minder leerlingen doubleren in de onderbouw. Beide standaarden liggen in dat schooljaar boven de norm, maar gemiddeld over drie jaar blijven er nog steeds te veel leerlingen zitten in de onderbouw. In de onderbouwresultaten is een lichte verbetering te zien, maar komen beide standaarden voor dat schooljaar niet boven de norm uit. Daarom zullen de resultaten op de onderwijskaart 2018 nog steeds als onvoldoende worden beoordeeld.

3.4 Kwaliteitszorg en ambitie

 Kwaliteitszorg en ambitie	V		
	O	V	G
KA1 Kwaliteitszorg		•	

Kwaliteitszorg

De zorg voor voldoende leskwaliteit is goed ontwikkeld en die voor de onderwijsresultaten kan beter. Bij elkaar genomen beoordelen wij de kwaliteitszorg als voldoende. De urgentie voor betere lessen was het grootst en daarom heeft de schoolleiding daar prioriteit aan gegeven. De school kan het systeem van kwaliteitszorg wél beter afstemmen op het realiseren van voldoende onderwijsresultaten.

De school heeft een systeem van kwaliteitszorg dat voorziet in een maandelijkse monitoring van leerresultaten en het plegen van interventies (gericht op risicoleerlingen). Jaarlijks evalueren de secties de examenresultaten en gaan zij na welke verbeteringen mogelijk zijn. De school kan voor de andere leerjaren ook evaluaties laten uitvoeren die zich bijvoorbeeld richten op de normen voor

onvertraagde doorstroom en de positie in het derde leerjaar of de tussendoelen voor taal. De zorg voor voldoende onderwijsresultaten kan echter beter ingevuld worden. Drie van de vier standaarden van de onderwijsresultaten liggen onder de norm en het is daarom beter als de school bij alle standaarden streeft naar een voldoende resultaat. De school kan het systeem van kwaliteitszorg aanpassen door doelen te stellen voor de onderwijsresultaten, door de leerresultaten te gaan monitoren vanuit het perspectief van deze doelen en door vroegtijdig bij te gaan sturen als blijkt dat doelen mogelijk niet gehaald worden.

De leskwaliteit wordt goed in beeld gebracht door de schoolleiding en externe deskundigen. Deze beelden worden met elkaar vergeleken op het niveau van individuele leraren, secties en het team en diepgaand besproken. Door het stellen van doelen voor de didactische kwaliteit hebben alle betrokkenen een goed inzicht waar zij naar toe moeten groeien. Bij een aantal docenten heeft de schoolleiding geconcludeerd dat verbetering noodzakelijk maar niet haalbaar is en daarom heeft de school voor vervanging moeten zorgen. Deze maatregel heeft een positieve invloed gehad op de leskwaliteit van de school. Ter ondersteuning van het verbeterproces organiseert de school scholingsbijeenkomsten en worden leraren individueel begeleid bij het verbeteren van hun lessen. Die begeleiding bestaat uit frequente monitoring, feedbackgesprekken en coaching. De schoolleiding maakt de groei in leskwaliteit inzichtelijk door verschillende metingen met elkaar te vergelijken. Het beeld van de schoolleiding over de leskwaliteit komt overeen met dat van ons en daarom trekken wij de conclusie dat de schoolleiding goed zicht heeft op de verbeterpunten en de actuele leskwaliteit.

De secties werken aan sectieplannen waarin zij de kwaliteit van het onderwijs uitwerken en zichtbaar maken voor zichzelf en de schoolleiding. Deze stap is belangrijk voor de borging van de onderwijskwaliteit.

Het bestuur en de schoolleiding onderkennen dat het verbetertraject nog niet ten einde is en gaan bij hun verbeteracties uit van een hersteltermijn van een jaar.

4. Reactie van het bestuur

Met genoegen heeft het bestuur van ZAAM het rapport ontvangen van het herstelonderzoek dat is uitgevoerd door de inspectie van het onderwijs op het Comenius lyceum afdeling havo op 29 november jl. Wij zijn verheugd dat het oordeel is verbeterd van zeer zwak naar onvoldoende.

Wij zijn met name verheugd met de constatering van de inspectie dat de kwaliteit van de lessen voor onze leerlingen zo sterk verbeterd is. De bevindingen en de conclusies in het rapport sterken ons om door te gaan op de ingeslagen weg en voortvarend de geplande acties ter kwaliteitsverbetering van het onderwijs op het Comenius lyceum voort te zetten.

In het rapport worden nog enkele opdrachten genoemd ter verbetering op het gebied van taalbeleid en achterstandbestrijding. Wij en alle medewerkers op het Comenius Lyceum hebben hier goede nota van genomen en zullen dit middels het formuleren en bijstellen van plannen en daadwerkelijke acties ter hand nemen. Ook de verbetering van de onderwijsresultaten heeft onze niet aflatende aandacht. Er zijn al enkele verbeteringen zichtbaar, die echter nog geen voldoende onderwijskaart 2018 zullen genereren. Wij verwachten dit wel voor 2019. Het bestuur van ZAAM en alle medewerkers op het Comenius Lyceum streven voortvarend naar een voldoende oordeel op het kwaliteitsonderzoek in november 2018.

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730, 3500 GS Utrecht
T-algemeen 088 6696000
T-loket (voor vragen) 088 6696060

